Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
MACIEJ SZPUNAR
esitatud 8. mail 2025 [1]

Liidetud kohtuasjad C-580/23 ja C-795/23

Mio AB,
Mio e-handel AB,
Mio Försäljning AB
versus
Galleri Mikael & Thomas Asplund Aktiebolag
(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Svea Hovrätt Patent- och marknadsöverdomstolen (Svea apellatsioonikohus (patendi- ja kaubandusasjade apellatsioonikohus) Rootsi)
ja
konektra GmbH,
LN
versus
USM U. Schärer Söhne AG

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Bundesgerichtshof (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus)

Eelotsusetaotlus – Autoriõigus ja sellega kaasnevad õigused – Direktiiv 2001/29/EÜ – Artikkel 2 – Reprodutseerimisõigus – Mõiste „teos“ – Rakenduskunstiteoste kaitsmine autoriõigusega – Rakenduskunstiteose originaalsuse hindamine – Mõiste „vabad ja loomingulised valikud“ – Vabade ja loominguliste valikute hindamise kriteeriumid – Ainuõiguste rikkumise hindamine

Sissejuhatus

1. Kaks hiljutist kahe liikmesriigi kohtute otsust, mis käsitlevad disainimaailmas ikoonilisi objekte, illustreerivad käesolevates liidetud kohtuasjades tõstatatud küsimusega seotud dilemmasid, nimelt rakenduskunstiteoste autoriõiguse kaitset. Nii tunnustas tribunal judiciaire de Paris (Pariisi esimese astme kohus, Prantsusmaa) autoriõiguse tähenduses „teoseks“ kaubamärgi Hermès’ kaks käekotimudelit, Kelly ja Birkin. [2] Mõni päev hiljem keeldus

[1] Algkeel: prantsuse.

[2] 7. veebruari 2025. aasta kohtuotsus RG 22/09210. Vt ka Söğüt, A., „Design or art? French court rules that Birkin Bag is a copyright work“, https://ipkitten.blogspot.com.

Bundesgerichtshof (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus), kes on käesolevates liidetud kohtuasjades üks eelotsusetaotluse esitanud kohtutest) teoseks lugemast kaubamärgi Birkenstock kahte sandaalimudelit. [3]

2. Sedalaadi objektide intellektuaalomandi kaitsmisel tekkinud raskused tulenevad asjaolust, et need asuvad „puhta" kunsti teoste ja pelgalt tarbeesemete vahelisel piiril: nad kuuluvad kummassegi rühma, kuid mitte kumbagi täielikult. Lisaks ei ole rakenduskunstiteoste kategooria ise ühetaoline, kuna see hõlmab nii ehtsaid kunstiteoseid, millel on lisaks utilitaarne funktsioon, kui ka tarbeesemeid, millele loojad on omistanud „kunstilise" aspekti selle mõiste kõige laiemas tähenduses. Mainimatagi seejuures objekte, mille liigitamine puhta kunsti teoseks või tarbekunstiteoseks oleks keeruline, näiteks kõrgmoeesemed, juveeltooted või teatavad parfüümipudelid.

3. Seega, isegi kui taolist liiki objektide jaoks on olemas *sui generis* kaitsekorrad, nagu liidu õiguses ette nähtud disainilahenduste kaitse kord, jääb endiselt lahtiseks küsimus nende autoriõiguse kaitse kohta. Eri õigussüsteemid annavad sellele küsimusele erisuguseid vastuseid, alates tarbeesemete välistamisest autoriõiguse kaitse alt kuni täiemahulise kaitseni, mis põhineb teiste teosekategooriate kaitsega samadel kriteeriumidel, lähtudes kunsti jagamatuse teooriast, [4] mille vahele jääb piiratud või tingimuslik kaitse võrreldes muude teosekategooriatega.

4. Näib, et kõigi nende süsteemide ühisosaks on rahulolematus nende toimimisega. See tuleneb ühelt poolt sellest, et autoriõigusega kaitstavad ning selle kaitse alt välja jäävad tarbeesemed ei ole selgelt piiritletud, ning teiselt poolt ettearvamatusest ja sellest tulenevast õiguskindluse puudumisest. Sel põhjusel on riikide rakenduskunstiteoste kaitse regulatsioonid ja kohtupraktika pidevas muutumises, otsides huvirühmade vajadustele paremini kohandatud lahendusi. [5]

5. Liidu autoriõiguses on rakenduskunstiteoste kaitse põhimõte rakendatud ilma erinõueteta. Küsimus selle kaitse tingimuste kohta on Euroopa Kohtus juba tõstatatud. [6] Käesolevates liidetud kohtuasjades palutakse Euroopa Kohtul täpsustada oma kohtupraktikat selles valdkonnas. Sellise täpsustamise puhul ei oleks tegemist ühtse kaitsestandardi kehtestamisega, mis võimaldaks õiguskindlalt kindlaks teha, kas teatav objekt kuulub selle kaitse alla, taoline eesmärk oleks utoopiline. Autoriõigusega kaitstud teoseks kvalifitseerimine nõuab keerulisi ja vältimatult osaliselt subjektiivseid hinnanguid, mida saab anda ainult juhtumipõhiselt. Samas tuleks sellist klassifitseerimist siiski siseturul ühtlustada, et Birkini koti ja Birkenstocki sandaalide kaitset hinnataks kõigis liikmesriikides samade kriteeriumide alusel.

[3] 20. veebruari 2025. aasta kohtuotsus I ZR 16/24. Vt ka Pemsel, M., „Birkenstock's sandals are not sufficiently artistic to enjoy copyright protection", https://ipkitten.blogspot.com.

[4] Selle teooria kohaselt ei ole „puhtal kunstil" ja „rakenduskunstil" vahet, sest igasugune looming väärib võrdselt kaitset, olenemata oma otstarbest.

[5] Ülevaate saamiseks olukorrast Euroopa eri riikides ja väljaspool Euroopat vt Derclaye, E. (toim), *The Copyright/Design Interface*, Cambridge University Press, 2018.

[6] Vt eelkõige 12. septembri 2019. aasta kohtuotsus Cofemel (C-683/17, edaspidi „kohtuotsus Cofemel", EU:C:2019:721) ja 11. juuni 2020. aasta kohtuotsus Brompton Bicycle (C-833/18, edaspidi „kohtuotsus Brompton Bicycle", EU:C:2020:461).

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

6. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. aasta direktiivi 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas[7] artiklites 2–4 on sätestatud:

„Artikkel 2

Liikmesriigid näevad ette, et ainuõigus lubada või keelata otsest või kaudset ajutist või alalist reprodutseerimist mis tahes viisil või vormis, osaliselt või täielikult, on:

a) autoritel nende teoste osas;

[…]

Artikkel 3

1. Liikmesriigid näevad ette, et autoritel on ainuõigus lubada või keelata oma teoste edastamist üldsusele kaabel- või kaablita sidevahendite kaudu, sh nende teoste sellisel viisil kättesaadavaks tegemist, et isik pääseb neile ligi enda valitud kohas ja enda valitud ajal.

[…]

Artikkel 4

1. Liikmesriigid näevad ette, et autoritel on ainuõigus lubada või keelata oma teoste originaalide ja koopiate levitamist üldsusele müümise teel või muul viisil.

[…]“.

Rootsi õigus

7. Kirjandus- ja kunstiteoste autoriõigust käsitleva seaduse (1960:729) (Lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk) § 1 lõike 1 punkti 6 kohaselt on kaitstud muu hulgas tarbekunstiteosed.

8. Selle seaduse § 2 kohaselt hõlmab autoriõigus – teatud piirangutega – ainuõigust käsutada oma teost seda reprodutseerides või üldsusele kättesaadavaks tehes originaalina või muudetud kujul, tõlgituna või kohandatuna mõnesse muusse kirjanduslikku või kunstilisse vormi või muud tehnikat kasutades. Teose reprodutseerimisena käsitatakse mis tahes otsest või kaudset, ajutist või alalist, täielikku või osalist reprodutseerimist mis tahes viisil ja mis tahes vormis. Teos on üldsusele kättesaadavaks tehtud muu hulgas siis, kui selle koopiaid pakutakse müügiks, renditakse või laenutatakse või kui neid levitatakse üldsusele muul viisil.

[7] EÜT 2001, L 167, lk 10; ELT eriväljaanne 17/01, lk 230.

Saksa õigus

9. 9. septembri 1965. aasta autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seaduse (Urheberrechtsgesetz)[8] § 2 „Kaitstud teosed“ lõike 1 punktis 4 on sätestatud, et kaitstud teosed hõlmavad muu hulgas ka kunstiteoseid, sealhulgas arhitektuuri- ja rakenduskunstiteoseid, ning lõikes 2 on sätestatud, et selle seaduse tähenduses on teos üksnes autori enda intellektuaalse loomingu tulemus.

Faktilised asjaolud, menetlus põhikohtuasjades ning eelotsuse küsimused

Kohtuasi C-580/23

10. Rootsi õiguse alusel asutatud äriühing Galleri Mikael & Thomas Asplund Aktiebolag (edaspidi „Asplund“) valmistab ja kujundab sisustustooteid ja mööbliesemeid, sealhulgas mööblisarja Palais Royal kuuluvaid laudu.

11. Rootsi õiguse alusel asutatud äriühingud Mio AB, Mio e-handel AB ja Mio Försäljning AB (edaspidi koos „Mio“) tegelevad mööbli ja sisustustoodete jaemüügiga. Mio tootevalikusse kuuluvad muu hulgas mööblisarja Cord lauad.

12. Asplund esitas 2021. aasta oktoobris Patent- och marknadsdomstolenile (patendi- ja kaubanduskohus, Rootsi) hagi, milles ta palus sisuliselt keelata Miol toota, turustada või müüa lauda Cord põhjusel, et rikutud on tema autoriõigusi lauale Palais Royal.

13. Mio vaidleb vastu sellele, et laud Royal Palais on autoriõigusega kaitstud, kuna see laud ei ole sellise kaitse saamiseks piisavalt originaalne. Lisaks leiab Mio, et isegi kui see oleks nii, oleks see kaitse piiratud ja osaline ning nende kahe laua vahelised erinevused oleksid piisavad, et järeldada, et Asplundi autoriõigusi ei ole rikutud. Lisaks väidab Mio, et laud Cord töötati välja sõltumatult ja see ei kujuta endast laua Royal Palais koopiat.

14. Patent- och marknadsdomstolen (patendi- ja kaubanduskohus) rahuldas Asplundi hagi 19. oktoobri 2022. aasta otsusega. Mio esitas selle otsuse peale kaebuse eelotsusetaotluse esitanud kohtule.

15. Neil asjaoludel otsustas Svea Hovrätt Patent- och marknadsöverdomstolen (Svea apellatsioonikohus (patendi- ja kaubandusasjade apellatsioonikohus), Rootsi) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kuidas tuleb olukorras, kus hinnatakse, kas tarbekunstiesemele kui teosele laieneb [direktiivi 2001/29] artiklite 2–4 tähenduses autoriõigusest tulenev ulatuslik kaitse, teha kindlaks, kas ese peegeldab autori isikupära, väljendades tema vabu ja loomingulisi valikuid, ja milliseid tegureid tuleb või tuleks seejuures arvesse võtta? Sellega seoses on küsimus eelkõige selles, kas originaalsuse hindamisel tuleks keskenduda loomeprotsessiga seotud teguritele ja autori selgitustele tegelike valikute kohta, mida ta tegi eseme loomisel, või teguritele, mis on seotud eseme endaga ja loomeprotsessi lõpptulemusega, ning sellele, kas ese ise väljendab kunstilist tulemust.

[8] *BGBI.* 1965 I, lk 1273.

2. Kas – vastates esimesele küsimusele ja küsimusele selle kohta, kas tarbekunstiese peegeldab autori isikupära, väljendades tema vabu ja loomingulisi valikuid – on tähtis, et

   a) ese koosneb elementidest, mida leidub tavalistes disainilahendustes;

   b) ese põhineb varasemate tuntud disainilahenduste või praeguste disainisuundumuste variatsioonidel või on ise disainilahenduse üks ajakohastatud variatsioon;

   c) identne või sarnane ese on loodud enne või – tarbekunstiesemest, millele teosena kaitset taotletakse, sõltumatult ja seda tundmata – pärast kõnealuse eseme loomist?

3. Kuidas tuleks hinnata sarnasust – ja milline sarnasus on nõutav – selle kontrollimisel, kas autoriõigust väidetavalt rikkuv tarbekunstiese kuulub teosele antud kaitse kohaldamisalasse ja rikub direktiivi 2001/29/EÜ artiklite 2–4 kohaselt teose autorile kuuluvat ainuõigust? Sellega seoses on küsimus eelkõige selles, kas hindamisel tuleks keskenduda sellele, kas teos on autoriõigust väidetavalt rikkuvas esemes äratuntav, või sellele, kas autoriõigust väidetavalt rikkuv ese jätab sama üldmulje nagu teos, või millele veel tuleks hindamisel keskenduda.

4. Vastates kolmandale küsimusele ja küsimusele, kas autoriõigust väidetavalt rikkuv tarbekunstiese kuulub teosele antud kaitse kohaldamisalasse ja rikub ainuõigust teosele, on tähtis:

   a) teose originaalsuse määr teosele antud kaitse ulatuse seisukohast;

   b) tõsiasi, et teos ja autoriõigust väidetavalt rikkuv tarbekunstiese koosnevad elementidest, mida leidub tavalistes disainilahendustes, või põhinevad varasemate tuntud disainilahenduste või praeguste disainisuundumuste variatsioonidel või on ise disainilahenduse üks ajakohastatud variatsioon;

   c) identne või sarnane ese on loodud enne või – sõltumatult ja teost tundmata – pärast teose loomist?“

Kohtuasi C-795/23

16. Šveitsi õiguse alusel asutatud äriühing USM U. Schärer Söhne AG (edaspidi „USM“) toodab ja turustab moodulmööblisüsteemi nimega USM Haller. Sellele mööblisüsteemile on iseloomulik kõrgläikega kroomitud ümartorude ühendamine sfääriliste ühendussõlmede abil raamiks, millesse asetatakse eri värvi kattemoodulid. Selliselt loodud raame saab vabalt nii vertikaalselt kui ka horisontaalselt kombineerida.

17. Saksa õiguse alusel asutatud äriühing konektra GmbH ja selle direktor LN (edaspidi koos „konektra“) pakkusid, ilma et USM oleks sellele vastu seisnud, veebipoe kaudu mööblisüsteemi USM Haller tarvikuid ja lisadetaile, mis vastavad oma kuju ja valdavalt ka värvi poolest USMi osadele. Alates 2018. aastast pakutakse konektra veebisaidil kõiki moodulmööbli „USM Halleri“ kokkupanekuks vajalikke detaile ning seda reklaamitakse ka kokkupandud mööbli fotodega. Lisaks on konektra poolt tarnimisel kaasas koostejuhend mööblimoodulite kokkupanemise juhistega ja konektra pakub oma klientidele koosteteenust.

18. USMi sõnul ei paku konektra enam üksnes süsteemi USM Haller tarvikuid, vaid toodab, pakub ja turustab omaenda mööblisüsteemi, mis on identne USMi omaga. USM leiab, et konektra selline tegevus rikub tema autoriõigust mööblisüsteemile USM Haller kui rakenduskunstiteosele või et igal juhul kujutab see tegevus endast konkurentsiõigusega keelatud jäljendamist.

19. USM esitas seetõttu Landgericht Düsseldorfile (Düsseldorfi esimese astme kohus, Saksamaa) konektra vastu hagi, milles nõuab tegevuse lõpetamist, teabe andmist ja raamatupidamisandmete esitamist, hoiatamisega seotud kulude hüvitamist ning konektra kahju hüvitamise kohustuse tuvastamist. Nimetatud kohus rahuldas need nõuded, tuginedes oma otsuses peamiselt autoriõigusele.

20. Seevastu apellatsioonikohus, Oberlandesgericht Düsseldorf (liidumaa kõrgeim üldkohus Düsseldorfis, Saksamaa) jättis 2. juuni 2022. aasta otsusega USMi autoriõiguslikud nõuded rahuldamata ja rahuldas ainult konkurentsiõigusel põhinevad nõuded.

21. Mõlemad pooled esitasid selle otsuse peale kassatsioonkaebuse Bundesgerichtshofile (liitvabariigi kõrgeim üldkohus), kes on eelotsusetaotluse esitanud kohus. Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et USMi kassatsioonkaebuse rahuldamine sõltub mõiste „originaalsus“ tõlgendusest, nagu seda on tõlgendanud Euroopa Kohus, ning sellest, kuidas suhestuvad autoriõiguse kaitse ja disainilahenduse kaitse.

22. Neil asjaoludel otsustas Bundesgerichtshof (liitvabariigi kõrgeim üldkohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

1. Kas tarbekunstiteoste puhul on disainilahendusele antava kaitse ja autoriõigusest tuleneva kaitse vahel selline reegli-erandi-suhe, et seda liiki teoste originaalsuse autoriõiguslikul hindamisel tuleb autori vabadele loomingulistele otsustele seada kõrgemad nõuded kui muud liiki teoste puhul?

2. Kas originaalsuse autoriõiguslikul hindamisel tuleb lähtuda (ka) autori subjektiivsest vaatenurgast loomeprotsessile ja kas autor peab vabad loomingulised otsused eelkõige tegema teadlikult, et need oleksid käsitatavad vabade loominguliste otsustena Euroopa Kohtu praktika tähenduses […]?

3. Juhul kui originaalsuse hindamisel tuleb määravas osas lähtuda sellest, kas ja millises ulatuses on teoses leidnud objektiivse väljenduse kunstiline looming: kas kõnealusel hindamisel võib arvesse võtta ka asjaolusid, mis on kujunduse loomise ajast – mis on originaalsuse hindamisel määrav – hilisemad, näiteks kujunduse esitlemist kunstinäitustel või muuseumides või selle tunnustamist asjaomase sektori ettevõtjate poolt?“

Menetlus Euroopa Kohtus

23. Eelotsusetaotlused kohtuasjades C-580/23 ja C-795/23 saabusid Euroopa Kohtusse vastavalt 21. septembril ja 21. detsembril 2023. Kohtuasjas C-580/23 esitasid kirjalikud seisukohad põhikohtuasja pooled, Prantsuse valitsus ja Euroopa Komisjon ning kohtuasjas C-795/23 põhikohtuasja pooled, Prantsuse valitsus, Madalmaade valitsus ning komisjon. Euroopa Kohtu presidendi 13. mai 2024. aasta otsusega liideti need kaks kohtuasja menetluse suulise osa ja kohtuotsuse huvides. Mõlema kohtuasja pooled ning Prantsuse valitsus ja komisjon olid esindatud 30. jaanuari 2025. aasta kohtuistungil.

Analüüs

24. Käesolevates liidetud kohtuasjades esitatud eelotsuse küsimused puudutavad mõistet „teos“ liidu autoriõiguse tähenduses, nagu seda on tõlgendanud Euroopa Kohus, ja tõstatavad mitu õigusküsimust, nimelt, kuidas suhestuvad autoriõiguse kaitse ja disainilahenduste kaitse (esimene küsimus kohtuasjas C-795/23), mis on teose originaalsuse hindamise kriteeriumid (esimene ja teine küsimus kohtuasjas C-580/23 ning teine ja kolmas küsimus kohtuasjas C-795/23) ning autoripoolsete kaitstud õiguste rikkumise hindamise kriteeriumid (kolmas ja neljas küsimus kohtuasjas C-580/23). Käsitlen neid küsimusi käesolevas ettepanekus just selles järjekorras.

Autoriõigusest tuleneva kaitse ja disainilahenduste õigusest tuleneva kaitse suhestumine

25. Kohtuasjas C-795/23 esitatud esimese küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas liidu õiguses on disainilahenduste õigusest tuleneva kaitse ja autoriõigusest tuleneva kaitse vahel reegli-erandi-suhe, mistõttu tuleb rakenduskunstiteoste originaalsuse hindamisel kohaldada rangemaid nõudeid kui muud liiki teoste puhul.

26. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu selgitustest nähtub, et see küsimus on esitatud seoses Euroopa Kohtu seisukohaga, mis on väljendatud kohtuotsuse Cofemel punktis 52, et „kuigi disainilahenduse kaitse ja autoriõigusest tuleneva kaitse võib liidu õiguse kohaselt anda samale objektile kumulatiivselt, saab selline kumuleerimine toimuda vaid teatud olukordades“. Selle küsimuse analüüsimisel tuletan lühidalt meelde nende kahe süsteemi pakutava kaitse aluseid.

27. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt eeldab mõiste „teos“ liidu autoriõiguse tähenduses kahe kumulatiivse tingimuse täitmist. Esiteks tähendab see mõiste, et olemas on originaalne objekt, mis tähendab, et tegemist on autori enda intellektuaalse loominguga. Teiseks sõltub teose liigitamine üksnes elementidest, mis on sellise loomingu väljendus.[9]

28. Mis puudutab esimest tingimust, siis selleks, et objekti saaks pidada originaalseks, on ühtaegu vajalik ja piisav, et selles peegeldub autori isikupära ning ilmnevad tema vabad ja loomingulised valikud. Seevastu juhul, kui objekti valmistamine sõltub tehnilistest kaalutlustest, reeglitest või muudest piirangutest, mis ei ole jätnud ruumi loomevabadusele, siis ei saa seda objekti pidada piisavalt originaalseks, et see saaks endast kujutada teost.[10]

29. Viimati nimetatud aspekti kohta märkis Euroopa Kohus, et objekt, mis vastab originaalsuse tingimusele, võib olla kaitstud autoriõigusega, isegi kui selle valmistamine sõltus tehnilistest kaalutlustest, tingimusel et tehnilised kaalutlused ei takistanud autoril lasta selles objektis peegelduda oma isikupäral, väljendades vabu ja loomingulisi valikuid. Siiski ei pea mitte ainult olema võimalik valida objekti kuju, vaid selle autor peab ühtlasi olema väljendanud oma loomingulist võimet originaalsel viisil, tehes vabu ja loomingulisi valikuid, ning kujundades kauba selliselt, et see peegeldab tema isikupära.[11]

9 Vt kohtuotsus Cofemel (punkt 29 ja seal viidatud kohtupraktika).

10 Vt kohtuotsus Cofemel (punktid 30 ja 31 ning seal viidatud kohtupraktika).

11 Vt selle kohta kohtuotsus Brompton Bicycle (punktid 26 ja 32–35).

30. Autori isikupäral peegeldumine selle objekti vormis, millele kaitset taotletakse, on seega mõiste „originaalsus“ nurgakivi ja seega liidu autoriõiguse kaitse põhitingimus. Autori isikupära võib avalduda erineval määral, see võib olla isegi väga kammitsetud, kuid see peab olema olemas. See on see, mis annab objektile „kordumatu“ olemuse selles mõttes, et see erineb mis tahes sarnasest objektist, mille on loonud teine isik.

31. Just selles kontekstis tuleb mõista Euroopa Kohtu kasutatud väljendit „vabad ja loomingulised valikud“. Seega ei ole loomingulised ei valikud, mis ei ole vabad selles mõttes, et need on tingitud tehnilistest või muudest nõuetest, ega ka valikud, mille puhul küll ei esine sellisid piiranguid, kuid mis on tingitud puhtfunktsionaalsetest kaalutlustest või kõnealuste toodete valmistamisel tavaliselt kasutatavatest meetoditest või standarditest, ning samuti need, mis on täiesti tähtsusetud või banaalsed.

32. Järelikult, kuigi igal materiaalsel objektil on tingimata mingi vorm ja see vorm on autori enam või vähem vaba valiku tulemus, saab autoriõigusega kaitsta ainult objekti, mille vorm kajastab autori isikupära, sõltudes vähemalt osaliselt autori loomingulistest valikutest. Seega kasutatakse autoriõiguses subjektiivse kaitse kriteeriumi. [12]

33. Seevastu disainilahenduste õiguses kasutatakse objektiivse kaitse kriteeriumi, nimelt uudsust ja eristatavust. [13] Seda kriteeriumi hinnatakse varasemate disainilahenduste alusel: kaitsta võib iga disainilahendust, mis on sellest piisavalt eraldiseisev, et jätta teistsuguse üldmulje. Disainilahenduse enda omadustega ei ole seotud ükski nõue peale selle, et need ei või olla tingitud üksnes selle objekti tehnilisest otstarbest, milleks disainilahendust kasutatakse.

34. Seetõttu ei arva ma, et Euroopa Kohtu seisukohta kohtuotsuse Cofemel punktis 52 saaks mõista nii, et see loob reegli-erandi-suhte disainilahenduste kaitse ja autoriõiguse kaitse vahel.

35. Mis puudutab neid kahte kaitset, siis märkis Euroopa Kohus selle kohtuotsuse punktis 50, et nende eesmärgid ja nende suhtes kehtivad eeskirjad on erinevad. Samuti märkis ta järgmises punktis, et autoriõigusest tuleneva kaitse andmine ei või kaasa tuua nende kahe kaitse eesmärkide kahjustamist.

36. Selles kontekstis sisaldab kohtuotsuse Cofemel punkt 52 minu arvates lihtsalt hoiatust riigisisestele kohtutele, et puudub automaatne seos disainilahenduste õiguse kaitse ja autoriõiguse kaitse vahel ning et nende kaitsete tingimusi, st ühelt poolt uudsust ja eristatavust ja ning teiselt poolt originaalsust, ei tohi segi ajada. Selleks et eset saaks pidada uudseks ja eristatavaks disainilahenduste õiguse tähenduses, ei pea see autoriõiguse tähenduses tingimata olema originaalne. Kuigi praktikas on selline olukord harvem, ei pruugi originaalne objekt olla eristatav, kui see ei ole välimuse poolest piisavalt eristatav olemasolevatest vormidest.

37. Just selles mõttes tuleb mõista Euroopa Kohtu järeldust, et kaitse kumuleerumine nende kahe mehhanismi alusel on mõeldav ainult „teatud olukordades“. Teisest küljest ei tundu mulle, et sellest sedastusest oleks võimalik järeldada, et selleks, et kumuleerumine piirduks teatavate juhtudega, tuleks tarbeesemete suhtes kohaldada kõrgemat originaalsuse künnist kui muude teosekategooriate suhtes. Selline lähenemine läheks vastuollu järeldusega, mis tuleneb selgelt

[12] Prantsuse õiguses kasutatud originaalsuse mõiste kohta, mis näib olevat sarnane Euroopa Kohtu omaga, vt eelkõige kohtuotsus Pollaud-Dulian, F., *Propriété intellectuelle. Le droit d'auteur*, Economica, Paris, 2014, lk 156–168.

[13] Vt Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. oktoobri 1998. aasta direktiivi 98/71/EÜ disainilahenduste õiguskaitse kohta (EÜT 1998, L 289, lk 28; ELT eriväljaanne 13/21, lk 120) artiklid 3–5 ning nõukogu 12. detsembri 2001. aasta määruse (EÜ) nr 6/2002 ühenduse disainilahenduse kohta (EÜT 2002, L 3, lk 1; ELT eriväljaanne 13/27, lk 142) artiklid 4–6.

kohtuotsuse Cofemel punktist 48 ja selle kohtuotsuse üldisest ülesehitusest, nimelt et rakenduskunstiteoste originaalsust tuleb hinnata samade kriteeriumide alusel, mida kasutatakse muude teosekategooriate puhul.

38. Seetõttu teen ettepaneku vastata esimesele küsimusele kohtuasjas C-795/23, et liidu õiguses ei ole disainilahenduste kaitse ja autoriõiguse kaitse vahel reegli-erandi-suhet, mille tõttu peaks rakenduskunstiteoste originaalsuse kontrollimisel kohaldama rangemaid nõudeid kui muud liiki teoste suhtes.

Originaalsuse hindamise kriteeriumid

39. Kohtuasja C-580/23 esimese ja teise küsimusega ning kohtuasja C-795/23 teise ja kolmanda küsimusega, mida ma soovitan analüüsida koos, soovivad eelotsusetaotluse esitanud kohtud sisuliselt teada, kuidas tuleb direktiivi 2001/29 artikli 2 punkti a, artikli 3 lõike 1 ja artikli 4 lõike 1 kohaldamisel hinnata rakenduskunstiteoste originaalsust, ning täpsemalt, kas neid sätteid tuleb tõlgendada nii, et hindamisel peab arvesse võtma loomeprotsessiga seotud tegureid ja looja kavatsusi või üksnes teoses endas tajutavaid elemente. Need kohtud kahtlevad ka selles, millist rolli mängivad taolisel hindamisel täiendavad tegurid, nagu juba olemasolevate vormide kasutamine teose loomisel, looja inspiratsioon olemasolevatest objektidest, sarnase iseseisva loomingu tõenäosus või loomingu tunnustamine asjaomase sektori ettevõtjate poolt.

Rakenduskunstiteoste originaalsuse hindamine

40. Mis puudutab sissejuhatavat küsimust, kuidas teha kindlaks rakenduskunstiteose originaalsus, siis tuleneb vastus minu poolt käesoleva ettepaneku punktides 27–32 esitatud märkustest, mis puudutavad originaalsuse mõistet liidu autoriõiguses. Siin peab kohus hindama, kas objekt, mille kaitset taotletakse, kujutab endast selle autori isikupära peegeldavate vabade ja loominguliste valikute väljendust. Mulle näib, et selles etapis ei saa ühtegi täiendavat täpsustust määratleda abstraktselt. Mõiste „originaalsus“ on väga üldine, et mitte öelda ujuv mõiste, mis on mõeldud kohaldamiseks väga erinevatele objektidele, mistõttu on problemaatiline seda kohtupraktikas rangelt ja süstemaatiliselt määratleda.[14] Seda tuleb iga juhtumi puhul kohaldada konkreetselt, faktilistele asjaoludele tuginedes.

41. Selle kohaldamisel tuleb aga arvesse võtta asjaomase teoseliigi eripära. Rakenduskunstiteosed erinevad teistest teosekategooriatest esiteks selle poolest, et need on tarbeesemed. Sellised objektid on nende loojate teadmiste ja oskuste ning valikute viljad. Need valikud võivad olla tingitud tehnilistest, ergonoomilistest või turvapiirangutest või asjaomases sektoris kehtestatud standarditest või eeskirjadest. Nad võivad ka olla oma valikutes vabad, kuid ei pruugi lisada objektile mingit isikupära ning need objektid oleks võinud sama hästi luua ka teine isik. Samas ei ole tarbekunstieseme loomiseks vaja teha loomingulisi valikuid, nagu on märgitud käesoleva ettepaneku punktides 28–31. Loomingulised valikud on võimalikud, kuid mitte vajalikud

[14] Vt põhjaliku akadeemilise analüüsina *The Protection of Works of Applied Art under EU Copyright Law. Opinion of the European Copyright Society in MIO/konektra* (kohtuasjad C-580/23 ja C-795/23) (europeancopyrightsociety.org).

täiendused asjaomase objekti olemusele. Kuigi need valikud võivad olla konkreetse objekti vormi lahutamatu osa,[15] on siiski võimalik luua ka teine samade tarbefunktsioonidega objekt – nagu sageli ka juhtub – ilma selliste loominguliste valikuteta.

42. Kohus, kelle poole on pöördutud taolise objekti originaalsuse küsimuses, peab seega otsima ja tuvastama need selle objekti vormis väljenduvad loomingulised valikud, milles tulenevalt saab ta tunnistada selle objekti autoriõigusega kaitstuks. Erinevalt teistest teosekategooriatest, mille puhul pelk loomise otsus ise ongi juba loominguline valik, ei kehti rakenduskunstiteoste puhul sellist eeldust. Nii ei anna asjaolu, et tarbeeseme looja on teinud valikuid, mis ei ole seotud tehniliste või muude piirangutega, alust eeldada, et need valikud on autoriõiguse seisukohast loomingulised.

43. Pean lisama viimase terminoloogilise märkuse. Mulle näib, et juhul kui kasutada teose autori tehtud valikute või tema loometöö tulemuse iseloomustamiseks mõisteid „kunstiline“ või „esteetiline“, võib see tekitada segiajamise tõenäosuse. On tõsi, et teatud tähendustes võib neid termineid mõista kui „loominguliste valikute“ sünonüüme. Samuti on tõsi, et räägitakse rakendus*kunsti*teostest. Mõiste „kunstiline“ viitab aga siiski väärtushinnangule suhteliselt suure kunstilise õnnestumise tähenduses. Sellised otsustused ei ole aga autoriõiguse seisukohast asjakohased: kaitse ei sõltu mingil juhul teose kunstilisest (või muust) kvaliteedist, sealhulgas ka rakenduskunstiteoste puhul. Mõiste „esteetiline“ all võib mõista kõiki autori valikuid, mis ei ole seotud tehniliste või funktsionaalsete piirangutega. Esteetilised valikud ei pruugi aga kajastada looja isikupära ega too seega kaasa originaalsust.[16] Seetõttu on minu arvates mõistlikum järgida määratlust „vabad ja loomingulised valikud, milles peegeldub autori isikupära.“

Loomeprotsessi ja autori kavatsuste arvessevõtmine

44. Eelotsusetaotluse esitanud kohtud küsivad täpsemalt, kas selle objekti originaalsust, millele nõutakse autoriõiguse kaitset, tuleb hinnata lähtuvalt autori kavatsustest loomeprotsessi käigus või peab originaalsus olema teoses endas nähtav. Mulle näib, et vastuse võib tuletada Euroopa Kohtu praktikast mõiste „teos“ kohta.

45. Nagu ma juba viitasin, on objekti liigitamiseks originaalseks selle kohtupraktika kohaselt ühtaegu vajalik ja piisav, et selles *peegeldub* autori isikupära ning *ilmnevad* tema vabad ja loomingulised valikud.[17] Terminite „peegelduma“ ja „ilmnema“ kasutamine näitab selgelt, et sellised valikud ja autori isikupära peavad olema nähtavad objektis, mille kaitset taotletakse. Seega ei piisa sellest, et autor on teinud vabu ja loomingulisi valikuid: need peavad lisaks olema kolmandatele isikutele teose enda kaudu nähtavad.

46. Seetõttu on Euroopa Kohus otsustanud, et mõiste „teos“ eeldab lisaks sellele, et see on originaalne, tingimata ka seda, et eksisteerib piisavalt täpselt ja objektiivselt identifitseeritav objekt. Esiteks peavad ju autoriõigusest tulenevate ainuõiguste kaitse eest vastutavad ametiasutused olema võimelised kaitstavad objektid selgelt ja täpselt ära tundma. Sama kehtib

[15] Seetõttu ei soovi ma väita, et vorm peab tingimata olema esemest endast eraldatav vastavalt „kontseptuaalse eraldatuse“ teooriale, mis näib tekitavat kohaldamisraskusi Ameerika Ühendriikide kohtutele, vt selle kohta Ginsburg, J. C., „„Courts Have Twisted Themselves into Knots“ (and the Twisted Knots Remain to Untangle): US Copyright Protection for Applied Art after *Star Athletica*“, teoses Derclaye, E., *op. cit.*, lk 297.

[16] Vt selle kohta kohtuotsus Cofemel (punktid 53–55).

[17] Vt kohtuotsus Cofemel (punkt 30 ja seal viidatud kohtupraktika) ning käesoleva ettepaneku punkt 28.

kolmandate isikute kohta, kelle vastu võib selle objekti autor kaitset nõuda. Teiseks eeldab vajadus välistada asjaomase objekti identifitseerimise protsessis igasugune õiguskindlust kahjustav subjektiivsus, et see objekt oleks väljendatud objektiivselt.[18]

47. See teosena identifitseeritava objekti olemasolu nõue peegeldab autoriõiguse aluspõhimõtet, mille kohaselt ei ole kaitstud mitte ideed, vaid üksnes nende väljendused. Autori kavatsused jäävad aga ideede, mitte väljenduste poolele. Neid kaitstakse ainult siis, kui autor on neid väljendanud teoses, st identifitseeritavas objektis, mis on nende ainus asjasse puutuv väljendus. Järelikult ei saa kohus, kellele on esitatud küsimus selle objekti originaalsuse kohta, mille kaitset taotletakse, omistada oma hinnangus otsustavat tähtsust asjaoludele, mis ei kajastu selles objektis endas.

48. Lisaks on võimalik, et tõendus selle objekti autori kavatsuste kohta, mille kaitset taotletakse, ei ole sellekohase küsimusega tegelevas kohtus lihtsalt teada või siis et see kohus ei pea seda puudutavaid tõendeid veenvaks. Ainus element, mis tuleb kohtule tingimata esitada, on asjaomane objekt ise, vastasel juhul ei oleks kohtul võimalik oma otsust teha.

49. See kaalutlus vastab ka küsimusele, kas autori loomingulised valikud peavad tingimata olema teadlikud. Need valikud tuleb tuvastada ja neid tuleb arvesse võtta nii, nagu need teoses esinevad. Kuna autori kavatsused ei ole otsustavad, oleks liigne püüda kindlaks teha tema teadlikkuse astet loomingulises protsessis.

50. Seevastu juhul, kui on olemas tõendid autori kavatsuste kohta, võib asja menetlev kohus neid asjaomase objekti originaalsuse hindamisel muude kaudsete tõendite hulgas arvesse võtta. Seda ei saa siiski pidada piisavaks. Kohtunik ise peab olema veendunud, et on olemas objekt, milles peegeldub autori isikupära, väljendades autori vabu ja loomingulisi valikuid. Ainult sel juhul on tal võimalik tuvastada, et asjaomane objekt on originaalne, ja seega kvalifitseerida see autoriõigusega kaitstud teoseks.

Muude asjaolude arvessevõtmine

51. Eelotsusetaotluse esitanud kohtud küsivad samuti, millist tähtsust tuleb rakenduskunstiteose originaalsuse hindamisel omistada sellistele asjaoludele nagu üldiselt tuntud vormide kasutamine autori poolt, autori inspiratsioon olemasolevatest esemetest, sarnase iseseisva loomingu olemasolu või võimalikkus või teose loomisest hilisemad asjaolud, nagu selle eksponeerimine näitustel või muuseumides või üldisemalt tunnustamine asjaomase sektori ettevõtjate poolt.

52. Euroopa Kohus on juba täpsustanud, et selleks, et teha kindlaks, kas asjaomane objekt on originaalne looming ja seega autoriõigusega kaitstud, peab eelotsusetaotluse esitanud kohus võtma arvesse kõiki asjas tähtsust omavaid asjaolusid.[19] Mis puudutab varasema patendi olemasolu ja objekti kuju tõhusust sama tehnilise tulemuse saavutamiseks, siis leidis Euroopa Kohus, et neid tuleb arvesse võtta vaid niivõrd, kuivõrd need võimaldavad tuua ilmsiks kaalutlused, mida võeti arvesse asjaomase kauba kuju valikul.[20]

[18] Vt kohtuotsus Cofemel (punktid 32 ja 33 ning seal viidatud kohtupraktika).

[19] Kohtuotsus Brompton Bicycle (resolutsioon).

[20] Kohtuotsus Brompton Bicycle (punkt 36).

53. Sama kehtib ka eelotsusetaotluse esitanud kohtute viidatud asjaolude kohta. Kõik need võivad olla olulised teose originaalsuse hindamisel. Siiski tuleb alati arvesse võtta selle hindamise põhielementi: teoses tuleb otsida autori vabade ja loominguliste valikute väljendust, mis peegeldab tema isikupära.

54. Seega, esiteks ei välista juba olemasolevate vormide kasutamine autori poolt iseenesest originaalsust. Neid vorme on võimalik täiendada originaalsete vormidega. Ainult olemasolevatest vormidest koosnev teos võib samuti olla originaalne, kui autor on teinud loomingulisi valikuid nende vormide paigutuses. Seevastu objekt, mis koosneb olemasolevatest vormidest, mille paigutus on tavapärane, ei ole autoriõigusega kaitstud, isegi kui selle autor on teinud nende vormide valikul või paigutusel vabu valikuid, kuna need valikud ei ole loomingulised.

55. Teiseks võib seoses inspiratsiooniga esineda erisuguseid olukordi. Kui uus teos on sellise teise, originaalse teose variant, mis pärineb samalt autorilt, võib see minu arvates olla täielikult kaitstud. Loomingulised elemendid esinevad ka uues teoses ja esindavad sama autori isikupärast käejälge. Seevastu juhul, kui autorid taolises olukorras erinevad, on uus teos tuletatud või inspireeritud teos.[21] Siiski võib ka see olla kaitsekõlblik tingimusel, et – ja niivõrd, kuivõrd – selles esinevad omaette loomingulised elemendid. Sellisel juhul piirdub kaitse nende elementidega.

56. Kolmandaks, kuigi autoriõigus ei näe ette uudsuse tingimust, võib sarnaste või isegi identsete objektide iseseisev loomine enne või pärast asjaomase objekti loomist siiski olla märk selle objekti vähesest originaalsusest või isegi originaalsuse puudumisest. Tõepoolest, nagu ma juba märkisin,[22] peaks autor oma isikupära peegeldavate loominguliste valikutega looma ainulaadse teose, mis erineb teiste poolt sõltumatult loodud või loodavast teosest.

57. Ent see kaalutlus kehtib eelkõige nende teosekategooriatega seoses, mille puhul autorite loomevabadus ei ole kuigi piiratud või mille puhul muudab väljendusvormi keerukus paralleelselt identse teose loomise praktiliselt võimatuks. Pean siinkohal silmas eelkõige „puhta“ kunsti teoseid, muusikateosteid ja kirjandusteoseid.

58. Seevastu seoses rakenduskunstiteostega, mille puhul kammitsevad erisugused piirangud tõsiselt autorite vabadust ja sageli on loomingulisi elemente vähe, ei saa täielikult välistada, et kaks autorit on teinud väga sarnaseid, või isegi identseid valikuid ning et need valikud jäävad endiselt loominguliseks. Seega ei või sarnase iseseisva loomeobjekti olemasolu või võimalus iseenesest ja ilma muude tõenditeta originaalsuse puudumise kohta jätta tarbekunstieset autoriõiguse kaitse alt välja.

59. Neljandaks ja viimaseks, mis puudutab objekti eksponeerimist kunstinäitustel või muuseumides ning tunnustamist asjaomase sektori ettevõtjate poolt, siis on need asjaolud selle objekti, millele kaitset taotletakse, loomise suhtes välised ja sellest hilisemad. Seoses sellega märkis Euroopa Kohus kohtuotsuse Brompton Bicycle punktis 37, et originaalsuse hindamine tuleb läbi viia „sõltumata teguritest, mis jäävad [toote] loomisest väljapoole ja on sellest hilisemad“.

60. Euroopa Kohus ei ole aga seda reservatsiooni nimetatud kohtuotsuse resolutsioonis korranud, otsustades üksnes, et kohus, kelle poole pöörduti, peab kontrollima, kas objekt, mille kaitset taotletakse, on originaalne, „võttes arvesse kõiki põhikohtuasjas tähtsust omavaid asjaolusid“. Seetõttu saan sellest reservatsioonist aru kui täpsustusest, et kõnealuse kontrolli tegemisel ei saa

[21] Inspireeritud teosena mõistan teost, mis ei reprodutseeri teise teose loomingulisi elemente, vaid on inspireeritud muul viisil.

[22] Vt käesoleva ettepaneku punkt 30.

pidada otsustavaks tegureid, mis on loomise suhtes välised ja sellest hilisemad. Seevastu sellised asjaolud nagu objekti eksponeerimine kunstinäitustel või muuseumides ning tunnustamine asjaomase sektori ettevõtjate poolt võivad olla tõendiks selle objekti kunstilise väärtuste ja seega ka originaalsuse kohta. Kuigi objekti originaalseks pidamiseks ei ole vaja, et see oleks kõrgel kunstilisel tasemel, võib seevastu eeldada, et kunstiliselt kõrgetasemelist teost peetakse originaalseks, kuna kunstiline tegevus seisnebki just selliste ainulaadsete objektide loomises, milles väljendub autori isikupära.

61. Samuti peab kõnealune objekt oma loomingulise väärtuse tõttu olema eksponeeritud näitusel või muuseumis. Võib juhtuda, et disainilahenduse tunnustamine disaini sektori ettevõtjate poolt kajastab lihtsalt selle uudsust, erilist tehnilist taset või erakordseid tarbimisväärtusi, ilma et sel disainilahendusel oleks autoriõigusega kaitstud teostelt nõutavaid loomingulisi omadusi. Kõnealuse eseme eksponeerimine kunstinäitustel või muuseumides ja tunnustamine asjaomase sektori ettevõtjate poolt ei ole seega mingil juhul vajalik ega piisav, et teha kindlaks selle objekti originaalsus, millele kaitset taotletakse. Need asjaolud võivad äärmisel juhul kujutada endast ühte originaalsusele viitavat tõendit teiste hulgas.

Vastus küsimustele

62. Seetõttu teen ettepaneku vastata esimesele ja teisele küsimusele kohtuasjas C-580/23 ning teisele ja kolmandale küsimusele kohtuasjas C-795/23, et direktiivi 2001/29 artikli 2 punkti a, artikli 3 lõiget 1 ja artikli 4 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et teos nende sätete tähenduses on objekt, mis peegeldab selle autori isikupära, väljendades tema vabu ja loomingulisi valikuid (originaalne objekt). Loomingulised ei ole ei valikud, mis on tingitud erisugustest piirangutest, mis seovad autorit kõnealuse objekti loomise ajal, ega ka valikud, mis on küll vabad, kuid ei väljenda autori isikupära viisil, mis muudaks selle objekti ainulaadseks. Seejuures ei loo võimalus teha loomise ajal vabu valikuid eeldust, et need on oma loomult loomingulised. Asjaomase objekti originaalsuse hindamisel võib arvesse võtta selliseid asjaolusid nagu autori kavatsused loomeprotsessis, tema inspiratsiooniallikad ja tuntud vormide kasutamine, sõltumatult sarnase objekti loomise tõenäosus või objekti tunnustamine asjaomase sektori ettevõtjate poolt. Need asjaolud ei ole aga mingil juhul otsustava tähtsusega, kuna kohus, kelle poole pöörduti, peab ise veenduma, et tegemist on originaalse objektiga, et selle saaks tunnistada autoriõigusega kaitstuks.

Rikkumise hindamine

63. Kohtuasjas C-580/23 esitatud kolmanda ja neljanda küsimusega, mida ma soovitan analüüsida koos, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kuidas tuleks hinnata direktiivi 2001/29 artikli 2 punktis a, artikli 3 lõikes 1 ja artikli 4 lõikes 1 sätestatud autori ainuõiguste võimalikku rikkumist. See küsimus puudutab täpsemalt esiteks seda, kas asjaomane teos peab olema autoriõigust väidetavalt rikkuvas objektis äratuntav, või kas on piisav sama üldmulje ning teiseks seda, millist mõju omavad sellisel hindamisel taolised asjaolud nagu teose „originaalsuse määr“, nende kahe vastandatud objekti ühine inspiratsiooniallikas ning sarnase objekti varasem sõltumatu loomine või selle loomise võimalikkus.

64. Kõigepealt rõhutan, et need küsimused on väga olulised kõnealuste kahe kaitsesüsteemi vastavate eesmärkide säilitamiseks. Minu arvates on kummagi süsteemi rikkumise tuvastamise kriteeriumide õige kohaldamine sama oluline kui kaitse andmise kriteeriumide õige kohaldamine. Mulle näib, et nii kohtud kui ka teadusringkonnad keskenduvad oma kaalutlustes liiga sageli sellele teisele aspektile, seda esimesena nimetatu kahjuks.

Rikkumise kriteeriumid

65. Kahju tuvastamise kriteeriumid põhinevad kõnealuse kahe kaitsesüsteemi eri loogikal. Autoriõiguses tuleneb rikkumine teose kasutamisest ilma autori loata.[23] Selline kasutamine võib seisneda eelkõige teose reprodutseerimises ja võimalik, et ka selle hilisemas üldsusele edastamises või reprodutseeritud teose koopiate levitamises. Reprodutseerimise kohta märkis Euroopa Kohus, et see võib olla osaline ja puudutada isegi suhteliselt väikest osa teosest, kui see osa väljendab niisugusena autori enda intellektuaalset loomingut.[24] Fonogrammide osas on Euroopa Kohus sisuliselt otsustanud, et rikkumise toimepanemiseks peab reprodutseerimine olema rikkumise objektis tajutav.[25] Selle kaalutluse võib minu arvates üle kanda teostele.

66. Seevastu disainilahenduste õiguses ei ole kaitstud objekti osade ülevõtmine rikkumise tuvastamiseks üldse vajalik. Selle õiguse kohane kaitse laieneb kõigile disainilahendustele, mis ei jäta kaitstud disainilahendusest erinevat visuaalset üldmuljet.[26] Selles kaitsesüsteemis ei ole seega oluline teada, kas kaitstud disainilahendus on väidetavalt õigusi rikkuvas objektis äratuntav, sest arvesse tuleb võtta üldmuljet, ning seega ei ole oluline, kas kahe vastandatud objekti sarnasus tuleneb reprodutseerimisest või iseseisvast loomingust, kuna kaitse kriteerium on objektiivne.

67. Järelikult peab asja menetlev kohus selleks, et tuvastada autoriõiguse rikkumine, kindlaks tegema, kas kaitstud teose loomingulisi elemente, st neid, mis väljendavad autori isikupära, on väidetavalt õigusi rikkuvas objektis kasutatud. Loomulikult võidakse ka sama liiki tarbekunstiesemele loominguliste elementide lisamise korral leida, et need kaks vastandatud objekti ei jäta erisugust üldmuljet. Seda ei saa siiski pidada piisavaks, et tuvastada autoriõiguse rikkumine, ja praktikas ei peaks kohus seda teemat isegi tõstatama. Autoriõiguses eristatakse kahte teost mitte neist jääva üldmulje alusel, vaid lähtudes detailidest, mis muudavad need ainulaadselt isikupäraseks.

Muude asjaolude arvessevõtmine

68. Esiteks, mis puudutab „originaalsuse määra“ arvessevõtmist kaitse ulatuse määrava tegurina, siis näib mulle, et see lahendus põhineb disainilahenduse õiguse loogikal. Selles süsteemis hinnatakse nii seda, kas objekt saab olla kaitstud, kui ka selle kaitse rikkumist selliselt, et võrreldakse vaidlusalustest disainilahendustest jäävat visuaalset üldmuljet, kusjuures võrdlemisel võetakse arvesse autori vabaduse määra.[27] Seega määrab kaitse ulatuse kindlaks eristatavuse tase.

69. Autoriõiguses see loogika aga ei kehti. Originaalsus ei sõltu kaitstud teose ja muude objektide erinevusest, vaid on teosele omane ning tuleneb autori isikupärast. Kui teos on originaale, siis on see kaitstud muu hulgas loominguliste elementide reprodutseerimise eest, olenemata „intensiivsusest“, millega autor on seda loovust väljendanud. Nii märkis Euroopa Kohus sõnaselgelt, et direktiiviga 2001/29 ette nähtud kaitse ulatus ei sõltu autori loomevabaduse määrast ning on seega võrdne kõigi nimetatud direktiiviga hõlmatud teoste puhul.[28]

[23] Arvestades seejuures muidugi ainuõiguste erandeid ja piiranguid.

[24] 16. juuli 2009. aasta kohtuotsus Infopaq International (C-5/08, EU:C:2009:465 punkt 48).

[25] Vt selle kohta 29. juuli 2019. aasta kohtuotsus Pelham jt (C-476/17, EU:C:2019:624, resolutsiooni punkt 1).

[26] Vt direktiivi 98/71 artikkel 9 ja määruse 6/2002 artikkel 10.

[27] Mida suurem on see vabaduse määr, seda kaugemad peavad teineteisest olema vastandatud disainilahendused, et jätta erisugune üldmulje.

[28] Vt selle kohta kohtuotsus Cofemel (punkt 35 ja seal viidatud kohtupraktika).

70. See järeldus on asjakohane muidugi tingimusel, et teose osalise reprodutseerimise korral kujutab üksnes loominguliste elementide reprodutseerimine äratuntaval viisil endast autoriõiguse rikkumist.[29] Taolise reprodutseerimise korral ei välista rikkumist muudatuste tegemine elementidesse, mis ei ole loomingulised.

71. Teiseks, mis puudutab vastandatud objektide ühist inspiratsiooniallikat, siis võivad siin tekkida erinevad olukorrad, kuid põhimõte jääb samaks, nimelt tuleb tuvastada loominguliste elementide tajutav reprodutseerimine. Kui objekt, millele kaitset taotletakse, koosneb tuntud elementidest, mille puhul on originaalne ainult nende kombinatsioon, kujutab selle kombinatsiooni reprodutseerimine endast rikkumist, samas kui pelk nende tuntud elementide reprodutseerimine seda ei ole. Kui kaks vastandatud objekti on inspireeritud samast objektist, varasemast disainilahendusest, siis on tuletatud teoses originaalsed ainult „uued“ loomingulised elemendid ja üksnes nende uute elementide reprodutseerimine kujutab endast selle teose autoriõiguse rikkumist. Lõpuks ei kujuta pelk asjaolu, et järgitakse varasema teose autoriga sama kunstilist suundumust või voolu, endast muidugi õiguste rikkumist, kui asjaomase teose loomingulisi elemente ei reprodutseerita.

72. Kolmandaks, mis puudutab sarnase iseseisva loomingu võimalust, siis – nagu ma juba märkisin[30] – seoses rakenduskunstiteostega, mille puhul autorite loomingulisuse määr on suhteliselt piiratud, ei ole selline võimalus välistatud isegi siis, kui on olemas teatav originaalsus. Kohtuasja C-580/23 põhikohtuasjas väidab Mio eelkõige, et tema väidetavalt autoriõigust rikkuv lahendus töötati välja iseseisvalt ega kujuta endast Asplundi lahenduse reprodutseerimist. Kui eelotsusetaotluse esitanud kohus asub põhikohtuasja asjasse puutuvate asjaolude alusel seisukohale, et see on tõepoolest nii, annaks see tal alust järeldada, et rikkumist ei ole toimunud. Seevastu pelk võimalus sarnaseks iseseisvaks loominguks ei saa õigustada kaitsest keeldumist, kui tuvastatakse loominguliste elementide reprodutseerimine.

Vastus küsimustele

73. Teen seetõttu ettepaneku vastata kohtuasjas C-580/23 esitatud kolmandale ja neljandale küsimusele, et direktiivi 2001/29 artikli 2 punkti a, artikli 3 lõiget 1 ja artikli 4 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et kohus, kelle poole on pöördutud, peab autoriõiguse rikkumise tuvastamiseks kindlaks tegema, kas kaitstud teose loomingulisi elemente on tuvastatavalt väidetavalt õigusi rikkuvas objektis kasutatud. Ainuüksi asjaolu, et kaks vastandatud objekti ei ole üldmuljelt erinevad, ei saa pidada sellise rikkumise tõendamiseks piisavaks. Kaitstud teose „originaalsuse määr“ ei ole selle hindamise puhul asjakohane. Kuigi sarnane iseseisev looming ei kujuta endast autoriõiguse rikkumist, ei või taolise iseseisva loomingu võimalikkuse tõttu keelduda autoriõiguse kaitse võimaldamisest, kui kaitstud teose loominguliste elementide reprodutseerimine on tõendatud.

[29] Vt käesoleva ettepaneku punkt 65.

[30] Vt käesoleva ettepaneku punkt 58.

Ettepanek

74. Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Svea Hovrätt Patent- och marknadsöverdomstoleni (Svea apellatsioonikohus (patendi- ja kaubandusasjade apellatsioonikohus), Rootsi) ja Bundesgerichtshofi (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus) eelotsuse küsimustele järgmiselt:

1. Liidu õiguses ei ole disainilahenduste kaitse ja autoriõiguse kaitse vahel reegli-erandi-suhet, millest tulenevalt peaks rakenduskunstiteoste originaalsuse kontrollimisel kohaldama rangemaid nõudeid kui muud liiki teoste suhtes.

2. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. aasta direktiivi 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas artikli 2 punkti a, artikli 3 lõiget 1 ja artikli 4 lõiget 1

   tuleb tõlgendada nii, et

   teos nende sätete tähenduses on objekt, milles peegeldub teose autori isikupära, väljendades tema vabu ja loomingulisi valikuid (originaalne objekt). Loomingulised ei ole ei valikud, mis on tingitud erisugustest piirangutest, mis seovad autorit kõnealuse objekti loomise ajal, ega ka valikud, mis on küll vabad, kuid ei väljenda autori isikupära viisil, mis muudaks selle objekti ainulaadseks. Seejuures ei loo võimalus teha loomise ajal vabu valikuid eeldust, et need on oma loomult loomingulised. Asjaomase objekti originaalsuse hindamisel võib arvesse võtta selliseid asjaolusid nagu autori kavatsused loomeprotsessis, tema inspiratsiooniallikad ja tuntud vormide kasutamine, sõltumatult sarnase objekti loomise tõenäosus või objekti tunnustamine asjaomase sektori ettevõtjate poolt. Need asjaolud ei ole aga mingil juhul otsustava tähtsusega, kuna kohus, kelle poole pöörduti, peab ise veenduma, et tegemist on originaalse objektiga, et selle saaks tunnistada autoriõigusega kaitstuks.

3. Direktiivi 2001/29 artikli 2 punkti a, artikli 3 lõiget 1 ja artikli 4 lõiget 1

   tuleb tõlgendada nii, et

   kohus, kelle poole on pöördutud, peab autoriõiguse rikkumise tuvastamiseks kindlaks tegema, kas kaitstud teose loomingulisi elemente on väidetavalt õigusi rikkuvas objektis tuvastatavalt kasutatud. Ainuüksi asjaolu, et kaks konfliktset objekti ei ole üldmuljelt erinevad, ei saa pidada sellise rikkumise tõendamiseks piisavaks. Kaitstud teose „originaalsuse määr“ ei ole selle hindamise puhul asjakohane. Kuigi sarnane iseseisev looming ei kujuta endast autoriõiguse rikkumist, ei saa taolise iseseisva loomingu võimalikkuse tõttu autoriõiguse kaitse võimaldamisest keeldumist põhjendada, kui kaitstud teose loominguliste elementide reprodutseerimine on tõendatud.